

Budapest, 1876.

25. szám.

Junius 22.

Megjelenik minden **csütörtökön**. — Előfizetési ár: egész évre 4 frt, fél évre 2 frt, negyed évre 1 frt. — Hirdetések ára: 4 hasábos petit sor 8 kr. Az előfizetési pénzeket a Szent-István-Társulat igazgatóságához, a kéziratokat a lapszerkesztőséghez (Lövész-utca 11. sz.) kérjük küldeni.

Előfizetési fölhívás

„Katholikus Hetilap“

1876. július-decemberi folyamára.

Bizalommal fordulunk tisztelt előfizetőinkhez, kiknek előfizetésük e hó végével lejár, s kérjük, hogy megrendeléseiket idejekorán megújítani sziveskedjenek, hogy a lap szétküldésében fenakadás ne történjék. Legyen szabad ujjalag kérnünk, hogy e lapot, ha törekvéseinket elismerésre méltóknak találják, terjesztési s új előfizetők szerzése által fölkarolni méltóztassanak.

A lap előfizetési ára a július-decemberi félévre 2 frt; július-szeptemberre 1 frt. — Kapható még teljes számu egészévi példány is, 4 forint előfizetéssel. A megrendelésekre legalkalmasabbak a póstautilványok. Az előfizetési pénzek a Szent-István-Társulat igazgatóságához (Budapest IV. ker. Lövész-utca 11. sz.) küldendők. Gyűjtőknek 8 példányra egy tiszteletpéldány adatik.

Ágoston Antal

a „Kath. Hetilap“ szerkesztője.

Mesterség és művészet.

I.

Valóban nagyra vittük. A mesterséget művészetnek és viszont a művészetet mesterségnek tartják. Ha valami középszerű épületet emel, vagy szobrot vés, önt, képet fest a kontár, azonnal reá fogják, hogy férczelménye művészi, a mester pedig művész! E fogalomzavar főoka tagadhatlanul azon áramlatban fekszik, melyet korszellemnek szokás nevezni. A korszellem iránya nagyban befoly az építész izlésére, a szobrász vésőjére, a festész ecsetére, a költő geniusára: egyszóval, a képzőművészet minden ágára épügy mint az irodalomra. Ebből azután következik az is, hogy a korszellem bélyegét magukon viselő teremtményeket az

ugyanazon korszellem kábító hatása alatt levők bizonyos szemüvegen nézik, bírálják. Innét a különböző korszakok alkotta műfelfogások és műítések egész serege, innét a sok helyes és ferde irány, melyet időnkint sokszor kevésbé helyes kritikával kifogástalannak is találtak és találnak az ugynevezett műbírálók.

Ezuttal az építészeti mesterséget és művészetet vegyük egy kissé bonczkés alá.

Építeni, ma egészen mást tesz, mint hajdan. Mig az ó- és középkori kisebbszerű paloták- és középületek kivitelével évtizedeken, nagyobbyszerű templomokon pedig évszázadokon keresztül küzdött a művészi genius: ma országházak, bazilikák, paloták és egyéb nagyobb szabásu köz- és magán-épületek két, három, tíz év alatt teljesen bevégeztek! Honnét e roppant különbség? — Igaz, hogy a géptan rohamos fejlődése folytán oly hatalmas segédesszközökkel rendelkeznek ma az építészek, minőkről a régiek nem is álmodtak, de e körülmény nem képes teljesen megfejteni a problémát. Egész más a titok kulcsa.

Tekintsük meg Egyiptom óriási gúláit, vegyük behatólag szemügyre Aachen, Köln, Strassbourg, Milano, London és Róma régi templomait és palotáit: okvetlen be kell látnunk roppant szegénységünket, daczára a géptan és — mint mondják — az építész rohamos fejlődésének. Amerikában házakat helyeznek át gépek segélyével, de a művészi paloták vajmi ritkák. Inkább ohajtanak kényelmes vasházakat emelni, melyek létrehozásánál nagyobb tere nyílik a lakatos mesterségnek, mint az építészeti művészetének. De hát mi van nálunk valami nagyszerű újabb építmény Európában? Építészetiünk művésziessége a hatalmas palotáktól le a közönséges bérházakig csak a gyors építésben nyilvánul. Ha valahol, bizonyára itt alkalmazhatók a közmondás szavai: »quod cito fit, male fit!« A rideg anyagnak is van nyugalomra, időre szüksége,

mert különben megboszulja magát. Avagy honnét magyarázható meg, hogy csak hazai példákat hozunk föl, ha a lipótvárosi u. n. bazilika befejezte előtt bedől, az esztergami pedig bedőléssel fenyeget? Az anyag ellen senkinek sem lehet kifogása, hajdan is kő volt, most is az; az építészet meg plane előrehaladott..., a munka elég gyors, tehát hol a hiba? Épen ez az utóbbi, a kapkodó gyorsaság, a nyughatatlan türelmetlenség teszi tönkre a mai épületek solidságát. Sőt még több kárt tesz. E rohamosság nem engedi a műgondot teljes valójában kifejteni az egész épületen úgy, mint a részleteken. Így lesz a művészet mesterséggé! Kapkodó kontárkodás, melyre a szédelőgők kapzsi pénzvágya sarkal, foglalja el a művészet trónját. Nem csoda, ha a figyelmet érdemlő szellemi erők kénytelenek visszavonulni, mert sietségben, olesóságban nem képesek sikra szállni a modern mesterekkel, jóllehet solidságban, műizlésben, művészi gondban azokat messze maguk mögött hagyják. E vivmány diesősége a korszellemé. Inkább látogatják ma az 5, 10 és 27 kros bazárokat, mint a solid firmákat: hasonló az arány a művészet és mesterség terén is, inkább pallérokkal és ácsokkal, mint hosszasan tanulmányok alapján képzett műépítészekkel dolgoztatnak.

Itt eszünkbe jut a Batthyányi Lajos-féle u. n. mausoleum! Risum teneatis... Talán ilyent akarunk emelni a hazafiság példányképeinek, Deák Ferencznek is? Akkor sokkal jobb lesz egy egyszerű kőoszlopra e szavakat vésetni: Mai művészetünk nem képes teremteni szellemedhez méltó emléket.

Inkább semmit, mint kimutatnunk ezuttal újlag, hogy hazánkban egy rangban áll a művészet a mesterséggel!

Czobor Béla.

Nápolyi Johanna.

— Ballada. —

I.

A hold szende sugarával
Játszik Endre szöghaján,
Ott szunnyad ő, — olyan nyugodt —
A királyi nyoszolyán.

Mellette van neje ágya...
Johanna fél és remeg...
E gyötrelém miért? — hiszen
Még a nesz is szendereg.

De im halkan zörren a zár,
»Kelj fel Endre, nézz ki csak!
Rémes árnyak... úgy rettegek...
Beh szokatlan még e lak «

»Ne félj, ne félj drága hitves,
Tán sürgős ügy jött elő!«
Intve néz a szende hold be:
Maradj, míg a nap feljő!...

Óh de Endre bátor ifju
S nem dül lelkén semmi vád,
Mely sürgetné páncéljával
Fölváltni a pongyolát...

Bátran lép ki a teremből,
— Szánja hold a vakmerőt —
Künn meghittje, jó barátja,
Milazzo már várja őt...

»Felség! sürgős ügy; tekintsd át,
Drága a perc, mert halad!«
...Mint a villám, vadesapat ront
Endrere egy perc alatt!...

»Orvok, rablók!... jajj, segítség!«
Menekülni nem lehet,
Zárva minden, minden ajtó...
Harcra kelnek, küzdenek.

Endre bátor, mint oroszlán...
»Jaj Joh!«... halál érkezék...
Összezárja Endre ajkin
Pártos Bertrand érzékét!...

* * *

Benn a selymes ágy ölében
Johanna fél és remeg;...
Pilláira nem jó álom,
Virrad, s ő nem szendereg...

A nap bibor sugarával
Játszik Endre szöghaján;
Ottan alszik kertje sárgult
Levelinek halmazán...

II.

»Nápoly! átok, ezer átok!
Mint rablónak adsz helyet?
Büzös börtönt, penész-falat
Johannának trón helyett?...

Orvkezedtől elragadva,
De csak perczre a jogar!...
Óh de eljön, el az óra
S megbüntet e női kar! —

Porba sujtod gögös fődét...
De nincs, nem lesz kegyelem!...
Egész világ hadd tanuljon
Patakzó rút véreden!

S a bitorló Durazzóit?
Élve tüzes nyársra fel!«
— Szól, hörögve visszaroskad
S ajkán böszült átka kel...

A fogolynó atkán, dühén
Felzúdul az éji szél, ...
Halld Johanna e kísértet
Rólad mit zúg, mit beszél?...

„Endre férjed... a véres percz...
 Rettentő bűn... s gyenge nő!
 — Vértengerben forog szeme,
 Szenvedése egyre nő.

„Menekülni?... nem hamvadt el
 Szűd kinja közt még e vágy?
 »Endre... távozz... halvány képed
 Már nyugodni soh'se hágy?!«

Zörren a zár... csendes léptek...
 A fogolynó éledez, —
 Tán szabadság és egy jobb lét
 Beköszöntő percze ez! —

A börtönbe szűk nyíláson
 Első sugárt küld a regg...
 Zord bakókéz a királynőt
 Börtönében fojtja meg!

E m é r.

A t e m e t é s e n .

Elbeszélés.

Irta

Szépfaludy Ö. Ferencz.

(Vége.)

VI.

A város végén, egy szűk utcában, még szűkebb udvaron levő három kis kamarácskában lakott a Kődös család, mely most temeti a ház fejét, Kődös Mihály tanító urat.

Néhány ember gyülekezett mindössze a szegény tanító lakására, hogy megadja neki a végtisztességet. Ott voltak a szomszéd öreg asszonyok, kiknek mindegy, bárki hal is meg, ők sírnak, csak oly szenvedélyvel és oly művészettel, mint a színész a színpadon szokott. Ott volt a pap, a kántor és körülvették a koporsót, melynél a gyermekek térdepeltek, a nagyobbak sírva, a kisebbek pedig féltékenyen belekaposzkodva nényök ruhájába.

Emma, midőn fölemelkedett, a megtestesült fájdalomhoz hasonlított. Egyszerű fekete gyász ruha borult magas, karcu és mégis telt szép alakjára; szőke haja leomlott vállaira s csak halványan villant át a sötét gyászon, mely eltakarta; könyező szemeiben a könnyesepek ellenmondásban voltak: hisz a kék ég csak mosolyogni szokott. Arca halvány fehér volt, vékony pir ömlött szét vonásain, melyet a bú összeviszsa barázdált, de el nem rutított. Angyali jóság ült a fiatal leány egész ábrázatán.

Czinkos Gergely urat szintén megbámulták, mikor az udvarra lépett. Az öreg, siránkozó asszonyok el sem képzelhették, mit keres köztök ez a finom ruhájú gavalér, kinek épenséggel nem látszik arcán, mintha sirni vágyakoznék.

A lelkész elvégezte a gyászszertartást, a »De profundis« éneke felharsant s a meuet megindult a temető felé. A lelkész elvégezvén kötelességét nem kísérté tovább a halottas kocsit. Emma kisebb testvéreit a

házmester felügyeletére bizta, míg visszatér, a nagyobbakkal pedig elindult a temető felé, hova a drága hamvakat volt kikísérendő.

Gergely urfi oda állt a vén asszonyok mögé s a megindult menettel haladt tovább. Olyan emelkedett érzelműnek, olyan kifogástalannak érezte magát e perczben, hogy kis ujját nem adta volna oda azért a Czinkos Gergelyért, ki tegnapelőtt még gonosz czimborák társaságában tivornyázott s azon törte az eszét, mint költheti el a tengernyi pénzét, melyet édes atyja véres verejtékkel szerzett, s melyet ő annál könnyebben ügyekszik elverni.

Amint a kis kapun kimentek, Emma feltekintett, és pillantása találkozott a Gergelyével. A szép leány hirtelen lesütötte szemét, halvány arca egyszerre biborveres lett és többé egészen a temetőig nem mert fölpillantani.

Ki tudná megmondani, mit érzett? — Szerelemre a gyász e pillanatában gondolnia nem lehetett. Annyi bizonyos, hogy Gergely jelenléte fölötte meglepte.

Ime! ő mégis helyesen gondolkozott, mikor Gergely urfit jó embernek tartotta. Csak jó ember lehet, ki gazdag létére, a szegény Kődös Mihály tanító temetésére elfárad s vén asszonyok közé áll és ezek társaságában végig megy az utcákon, — elmegy egész a temetőig.

Emma áldotta magában azt a szép és jó fiatal embert, kitől, úgy érzi, nehéz lesz megválnia a temetés után. Föl sem tekintett, oda sem nézett többé, hol Gergely állott és a magas termetű, kiválóan szabályos arcu fiatal embert mégis maga előtt látta; sőt úgy vette észre, hogy a fiatal ember arca olykor el is komorodik.

Lásd szegény tanító, mégis akad ember, ki egészen a sirig melletted akar maradni.

Emma fájdalmának tetőpontjára akkora jutott, midőn a koporsót a sírgödörbe eresztették és eltűnt előle az, kit a legjobban szeretett életében. Most már nincs senkie; jó lenne, ha megnyílnék alatta a föld s befogadná őt is méhébe. Hanem mit csinálnának akkor testvérei, ezek a kicsinyek, kik tőle, mint legnagyobbtól várják segítségüket. Nem! nem! Neki nem szabad meghalnia, mert akkor a kis Feri, meg Laci és a többi idegen, mostoha kezekbe jut. Majd fog ő dolgozni egész nap, hisz ugyis hozzá szokott a dologhoz, fog annyit szerezhetni minden időben, hogy koplalás nélkül eltarthatja testvéreit.

Az öreg asszonyok is megsajnálják s el sem képzelték, mihez fog majd a fiatal leány.

»Rosz az ilyen fiatal leánynak, ha még hozzá szép is. Nagyon szemébe ötlük a világnak s ugyancsak éretnyesnek kell lennie, hogy megőrizze magát a kísértésetől.«

»Varrni fog és dolgozni,« jegyzé meg a másik »tisztéletbeli siránkozó.« Emma munkás, dolgos.«

»De ha nem lesz mit dolgozni?«

»Az bizony néha megesik, hogy sok szegény leány egész napon át dolgoznék; hanem nincs aki dolgot adjon. Meg aztán szolgálni csak nem mehet; mit fognak csinálni szegény testvérei?«

»Baj, baj biz a világra úgy születni, hogy az em-

bernek semmije se legyen s még nagyobb baj úgy meghalni, hogy kevesebbje legyen a semminél.

»A jó Isten, kinek tudta nélkül egy szál hajunk nem hull le fejünkről, majd gondját viseli a szegény porontyoknak is.«

Igy tárgyalták a szomszéd asszonyok a hátrahagyott család ügyét, midőn észrevették, hogy Gergely urfi közeledik Emmához a temető kijáratánál.

»Látja komám asszony milyen baj, ha a leány egyedül van. Nézze csak, az a finom gavallér sem egyenes szívvvel kísérté ki azt a szegény koporsót. Hejh! megérik az urak a szép leányt, bárhol legyen is elrejtve.«

A többiek nagyott hunyorítottak a vén banya szavára, különösen midőn látták, hogy szóról-szóra igaza van.

Gergely urfi csakugyan oda közeledett Emmához és így szólt:

— Kisasszony! ismer-e engem?

— Mintha emlékezném: édes atyám mutatta egyszer az utcán Czinkos urat s megjegyzé, hogy atyja édes apámnak jó barátja volt. Nagyon siratta jó apám, midőn barátja meghalt.

— Nekem sínes okom szégyenelnem könyeimet.

— Köszönöm uram!

— És e könyvek feljogosítanak, hogy igaz barátjaként tekintsem magamat.

— Oh! az igaz barát megbecsülhetlen a bú napjaiban.

— Mint a szülők egyesültek a barátságban, közeledjenek szíveink is szüleink példájára.

— Az ön ajánlata lekötöz. A fiatal leány a legnagyobb hálával fogadta el a nyújtott baráti jobbot, melyre oly szüksége van. Oh! uram! de hisz ön már is érezteté velünk jótéményét, melynek viszonzásával még oly soká kell késznünk.

— Kisasszony! Kegyed részéről a legnagyobb jótémény lesz részemre, ha úgy tesz, amint mondá és jobbjomat elfogadja.

— Beh csekély viszonzást neveznek önök udvariasságból jótéménynek. Szívesen elfogadom.

Gergely karjára vette Emmát és vele és testvéreivel gyalog ment vissza lakásukra.

Utközben ezer és ezer gondolat járta be agyát; hanem egyik sem volt olyan, melyért szégyenelhetne volna magát. A karján levő hölgyet nem is földi lénynek, de valóságos angyalnak tekinté, mely nymbusával őt is a fellegek fölé emeli. A nyájas hang, az epedő szem, a búbájós alak, mely a fájdalom igaz kifejezése által még nagyobbodott értékben, a legnagyobb hatással volt a fiatal emberre. Az a Czinkos Gergely, kit cimborái ismertek, nem volt többé; feltámadt helyette az új.

Szegény jó öreg Bálint bácsi miért nem támadhatsz fel te is, hogy látnád fiad átváltozását s gyönyörködhetnél, utolsó leveled mily nagy erőre s érvényre emelkedett egykor rosz fiad szemében.

Az ajtóhoz érve, Gergely megszorította és meg is csókolta a fiatal leány kezét s aztán a következő szavakkal vált el tőle:

— Édes kisasszony! tovább nem megyek. Legyen

kegyed egyedül fájdalmával, könyeivel; én kívülről is, vigyázni fogok, hogy semmi baj ne érje. Drága atyja nyugodtan pihenhet sírjában; kegyeteket semmi nélkülözés vagy keserűség nem fogja érni, míg én élek. Pár hét múlva ismét meglátogatom; de nem mint pusztá látogató. Gondolkodjék fölötte kisasszony, ha teljesíthetni fogja-e kérésemet?

Gergely tovább nem beszélt; hanem hirtelen eltávozott.

Az öreg asszonyok, kik Gergely lépteit figyelemmel kísérték, el sem képzelhették, mikép lehet ez a fiatal ember olyan ügyetlen, hogy most hagyja el a fiatal leányt, mikor legjobban elszívelné a vigasztalást.

»Bolond ember! Szerelmes diák talán, hahaha!« nevettek utána s aztán nem törődtek tovább vele.

Bezzeg törődtek egymással Emma és Gergely.

Szegény leány százszor rajta kapta magát a gondolon, hogy atyja emléktől megvált s az élő fiatal ember arezát kereste föl.

Vajjon mit akar kérni, mit akar mondani? — Oly nehezen teltek a napok.

Gergely szavát tartá. Pár hétig feléje sem ment a háznak, hol Emmák laktak, csak egy öreg asszonyt küldött hozzá, hogy egészen ne legyen elhagyatva. Maga is számította az időt és minél inkább közeledett az, annál többször vette elő atyja levelét, melyben meg volt írva, hogy ha meg akar javulni — vegyen magának egy jó feleséget.

Szent irásnak tekintette most e szavakat. Amit az öreg ősz fűrtel, törött hangja nem voltak képesek elérni, elérte azt e szép leány, ki egyszersmint jó is volt.

— Ugye atyám Emmánál jobbat sosem talál-nék? — kérde egyszer, midőn a levelet elolvasta és atyja arezképére tekintett, melyet eddig a lomtárban tartott s most aranyba foglalva tett ki íróasztalára.

Vajjon mit fog felelni szavaimra? Nem fog-e elutasítani?

Gergely, ki eddig mindent bizonyosnak tekintett, amire elhatározta, hogy meg kell lenni, most félve kopogtatott Emma szobájának ajtaján.

Belépett és odament a fiatal leányhoz, megszorította kezét és megakadt a szó nyelvén. — Némán csókolta meg kezét.

A leány úgy érezte, hogy forró könyecsepp hullott kis kezére. Szíve hangosan kezdett dobogni.

Az a kérés, mely könyek kíséretében érkezik, csak nemes lehet.

— Emma! Jó Emma, szép Emma! Akar egy csunya ember felesége lenni?

— Az öné? — szólt a fiatal lány kitörő örömmel, melyet nem volt képes elrejteni.

— Az enyém!

Emma Gergely karjaiba ájult, s midőn föleszmélt, akarattal ismét oda borult.

Fél év múlva, a menyegző alkalmával az öreg asszonyok komolyan összenéztek s azt mondák:

»Derék becsületes ember! Ezt már csakugyan nem hittük volna!«

Az én apósom.

Amerikai beszély.

Már hét év óta voltam alkalmazva mint számtiszt a Williamson és társa bankháznál s közbeesülésben állottam, midőn egy eset adta elő magát, mely egy időre megzavarta örömet s egyszersmint jövőmnek alapját megvetette.

Egy napon ifjabb Williamson M. egy 50,000 frankról szóló utalványt adott át nekem azon utasítással, hogy fizettessem ki a hollandiai banknál. Egy óra nem telt bele, megbízatásomat már teljesítettem s a bankár irodájának küszöbénél voltam. Midőn az ajtó kilincsét meg akartam fogni, ösztönszerűleg zsebembe nyultam, melybe a bankjegyekkel megtelt tárczát tettem volt. Rémület fogott el s nem tudtam elnyomni a borzalom feljajdulását. A tárcza nem volt zsebemben.

Hasztalan ügyekeztem pár percig küzdeni a szörnyű valóság ellen; minden kétely ki volt zárva; a pénz vagy ellopták tőlem, vagy elvesztettem; nem volt nálam többé.

Ott álltam, mintha leszögeztek volna, az ajtó küszöbén; nagy izzadságcsöppök ültek homlokomra, arcom halvány és rémült volt, s mint ha álmodtam volna, midőn hallám ifj. Williamson M. urnak a szemrehányás hangján kiejtett szavait:

— Ah! ön az, Pál? — Nos! Fölvette a pénzt?

Nem tudom, hogy mi történt e perczen. . . Ez a jelenet csak egy ködfátyol alatt vonult el szemem előtt. Magaviseletem, multom nem jogosították fel főnökeimet, hogy tolvajlással gyanúsíthassanak, s ennek dacára ugy tetszett nekem, mintha mégis olvasnám szemekben a gyanut, s valami sértőt és lealázót éreznék szavaikban. Sokat szenvedtem ezen óra alatt s midőn szobácskámba mentem, hivatalomból elbocsátva, mint másképen nem is várhattam, kétségbe voltam esve. Nem csak egy jó állást vesztettem el, de egész jövőm tönkre volt téve. Vannak gyanuk, melyek az embert erkölcsileg jobban megölik, mint megöli phisikailag a revolverből kilőtt golyó.

De én fiatal voltam s erélyem nagy volt; a szerencsétlenség hosszú időre nem vert le. Összeszedtem emlékező tehetségemet s végre azon biztos meggyőződésre jutottam, hogy az 50,000 frankot elvesztettem s nem lophatta el tőlem senki. Elhatároztam, hogy megkísérlek minden módot, hogy megtaláljam az elvesztett pénzt.

Volt egy kis megtakarított pénzem, s elhatároztam hogy azzal hirdettetni fogom a lapokban nagy káromat, melyet szenvedtem. Föltettem magamban, hogy nem

szokásos modorban fogom ezt hirdetni egyszerű jutalmat ígérve a megtalálónak; nem így, de néhány sorban ecsetelni fogom a borzasztó szerencsétlenségemet, elmondom, hogy jövőm tönkre van téve, becsületesem meg van semmisítve. . .

Azon idő óta már nem egyszer elolvastam ezen kétségbeesett kérelmeket mások becsületességéhez s mondhatom, hogy ha célt nem értem volna, nem az én hibám leendett, mert ezen hirdetések valóban szívzsongatók voltak; minden egyes szót a legvalódiabb szerencsétlenség, a legborzasztóbb kétségbeesés látszott sugalmazni.

Mintegy két hét óta mindennap közöltem London lapjaiban könyörgéseimet; már közel voltam a kétségbeeséshez s magam sem tudom mire határoztam volna már el magamat, midőn egy reggel kopogtattak az ajtómon. Szerencsétlenségem óta nem volt nálam senki, meglepetve nyitottam ki az ajtót s Lytton Richard úrral állottam szemben, egy kereskedővel, kit párszor láttam Williamsonéknál.

— Uram, mond Lytton, anélkül, hogy leült volna, daczára hogy ülésel megkínáltam, értesültem az ön veszteségéről, olvastam a lapokban az ön hirdetéseit, s nagy részvéttel vagyok ön iránt; most jövök volt főnökeitől s azok után, miket önről tőlök hallottam, jót állottam önért az elvesztett 50,000 frank erejéig.

— Ah! uram, kiáltám. . .

— Engedje befejezni beszédemet, szakított félbe a kereskedő. . . ezt azért tettem, mert meg vagyok győződve, hogy ön becsületes ember, s ennek bizonyítására kijelentem önnek, hogy én egy hónap mulva itt hagyom Londont, hogy Uj-Yorkba menjek, hol bankházat nyitok s önt magammal viszem mint pénztárnokot. — Ah! hagyja, nem fogadok el semmi hálálkodást, folytatá, midőn látta, hogy könyes szemekkel feléje közeledem. — Elfogadja-e vagy nem? csak ennyit akarok tudni.

— Ha elfogadom-e? egész életemre hálás leszek ön iránt. . .

— Elég, Mond Lytton, az ajtó felé indulva.

— Elindulásunkig látogasson meg engem minden nap reggel tíz óra tájban. . . Alázatos szolgálója.

Ott álltam a nyitott ajtó előtt, melyen megmentőm e pillanatban eltűnt, s kérdém magamtól, álom-e ez vagy valóság; végre magamhoz térve nem kételkedhettem; könnyeim megeredtek, de most örömben sirtam. Oh! ismét nyugodt lehettem tehát.

* * *

(Vége következik.)

T Á R C Z A

Fóth és környéke.

II.

A főthi templom.

A főthi parkról írva, a község kies fekvéséről is meg kellett emlékezni. Tettem ezt annyival nagyobb örömmel, mert ime folyvást gyönyörködöm benne; de mégis, hibát követtem el leírásában és kifeledektem belőle valamit, mit ismét annyival

kevésbé bocsáthatok meg magamnak, mivel nem vádolhatom magamat azzal, hogy noha a fűvésztanban való jártassággal nem kérkedhetem, a növényeket ne ismerném. S most azonnal oda módosítom amaz állításomat, mintha az itteni parkban selyemfenyők nem volnának, hogy igenis szépen fejlődő példányokat láthatni ott, melyek az aránylag elég fiatal, mert még csak ötvenéves parknak, díszére szolgálnak. A selyemfenyők mellett a gyönyörű tulipánfákról is megfeledektem; pedig azok oly ékességei kertnek, melyek bárhol is számot tennének. A tavat árnyalják be lantalaku leveleikkel és fölöttébb kedvesek.

A Dunától kezdve idáig, síkság terül el, mely hajdanában nevezetes eseményeknek volt színhelye. Szent László hatodik énekében ezeket olvassuk:

A Dunát elhagyva, a vadon mögül
Sikra érnek, mely előttünk elterül,
S a hegyig tart, melynek neve Mogyoród,
Messze távol, mint folt látszik rajta Főth.

T. i. László és Géza hercegek, kik itt Salamon királyt tönkre és vad futásba verték, ki csak bátor Opos fedezete alatt menekedhetett meg. Erre vonatkozik a felhozott hősköltemény következő szakasza is:

Bátya! én a fényben az Úr angyalát
Láttam állni; egy kezében koronát
Tarta, másban zöld olajfaág vala!
Hirt hozott nekünk az Úrnak angyala.

Győzni fogsz, oh bátya, győzni a csatán,
Béke s áldás elterülni e hazán.
Neked Isten, Gejza bátyám és hazád
Hős fejedre teendő a koronát.*

Szólt: bámulva néz reá a nagy vezér,
S fogadást tesz: »Ha harcunk jó véget ér,
Főegyházat emelek e szent helyen
S azt a boldogságos Szűznek szentelem.«

Gejza megtartá fogadását, mert ő alapította a váci főegyházat és Lászlót a királyságban megelőzte. Ez utóbbi a győzelem után itt Mogyoródon temettette el a harcban elesetteket. Róla énekelte Garay ugyancsak e hőskölteményben:

S hosszú nyolczszáz év után is a magyar,
Ha nagy és jó és dicső királyt akar:
Nem kíván más fejedelmet trónusán,
Csak minő volt László király hajdanán.

Nem felesleges tudni, hogy Garay a lezajlott szabadságharc után megfosztatván az egyetem magyar irodalmi tanszékétől, ide Főthra vonult s a hazafias szellemű Károlyi István gróf pártfogása alatt írta meg nevezett hőskölteményét, azt kegyeletteljes hálával az áldozatkész főurnak ajánlva. A ház, melyben lakott és csendes magányban dolgozott, márvány lappal van megjelölve, mit fötiszteendő Somhegyi József urnak, főthi plébánosnak és ő Szentsege házi káplányának köszönünk, ki szokott készségével s a magyar irodalom iránti kegyeleténél fogva, maga viselte az emléktábla költségeit.

S ma már felirat teszi emlékezetessé a park oldalára kirugó szerény házacskát, következő tartalommal;

Itt lakott Garay János 1851-ben s költé „Szent László“-ját.

Mily fény áradoz itt e kicsiny ház szűk üregében,
Mit kápolnává szentele a kegyelet?
A koronás szentnek, daliás Lászlónak alakja,
Az lebeg itt folyvást, dalnoka álmaival!*

Ime egy hazafias és művelődési mozzanat, mely mindig megérdemli a méltánylatot, mert nagyon is kívánatos, hogy közönyt, részvétlen korunkban jó példákkal buzdítsuk a hazafias tények iránt még lelkesülni tudó kebleket. Tegyük még hozzá, hogy a csinos két distichon Szász Károlytól ered.

Ugyancsak a plébános ur szívesége folytán jutottunk egy könyvecskéhez, melyből a főthi római kath. templom keletkezése és építésére vonatkozó következő adatokat merithettük.

1845-ig Főth csak fiók-egyház volt, mikor is a nagylelkű Károlyi István gróf azt önálló plébániává alakította át, templom építtetését is elhatározván. Az ige testté vált és akik ma a gyönyörű szentegyházban Istenhez fohászoknak, el sem is

gondolhatják, mennyi időbe, mennyi pénzbe került a finom arányu s maga nemében páratlan román ¹⁾ stylű templom.

Majdnem tiz évbe és másfél millioba!

Az 1846-ik év kikeletén számos kéz fogott a munkához. Mindjárt az alap lerakásánál nagy akadályokat kellett legyőzni, mivel a föld árja több helyütt megindult. Az így származott vízforrásokat azonban a nagy erőfeszítések árán eszközlött szivattyuzás elhárította, a nagy kő- és mésztömeg is alkalmas levén arra, hogy a forrásoknak más irányt adjon.

A következő év tavaszán ismét folytatták a munkát, midőn a hajdani kiseded templom szentélye, mely a mostani egyház közepén tul állott, széthordatott, helyet adandó nagyobb egyház alapjának. Ásásközben felfedezték néhai gr. Fekete György országbíró tetemeit, egy másik holttessel; ezek új koporsókban ismét nyugalomnak adattak át, még pedig a régi sírboltban, mely kettős boltozattal végleg befedeztetett. Csendesesen, de rendszeren tovább folyt a munka, midőn a forradalom közbejöttével szünetelés állott be 1851-ig. Ekkor azonban megkettőztetett erővel ismét hozzá láttak, s már október körül földel alatt állott az épület, anélkül, hogy benne és körül a nyüzsgés, mozgás azon év karácsony haváig megszűnt volna. 1852-ben újból neki állottak és oly sikerrel buzgólkodtak, hogy őszig mind a négy toronyra feltűzhatték a szent kereszt jelét, s árnya alatt a vilámlámpákat. Majd a diszitést is megkezdhatték; a Bécsujhelyből érkezett és Roskoványi Ágoston akkori váci püspök által felszentelt harangokat kitűzött tornyaikba felvonták, a Rómából megérkezett oltárképeket behelyezték. Mig végre, — olvassuk könyvecskénkben, — földerült a szeplőtelen Szűz diadalnapja, melyen a szent Szűz tiszteltetére emelt szentegyház, püspöki fölhatalmazás erejénél fogva, a hitközség első plébánosa, néhai Holló Mihály esperes által felavattatott.

A gyönyörű templomot Ybl Miklós építette az alapító gróf tervezete és föladata szerént román stylben és annak legszigorubb és legnemesebb feltételei megvalósításával, oly annyira, hogy arányainak összhangzó volta még az avatatlanokban is a szép érzetét költi fel és általán meglepőleg hat. Kryptája vagy alsó temploma a földdel szinel s felette és egész hosszában emelkedik a tulajdonképi templom, hová lépcsőzetten juthatni fel, mely a homlokzat nagyszerűségének hatályát nagyban emeli. Az előcsarnok, oldalfülkékkel van ellátva, s remek tympanont hordoz, mely a bemenet fölött áhitatra inti a belépőt. A kapuzat fölött ismét a rózsza, a rózsza fölött a homlokzat tetején a két nagy torony között a boldogságos Szűz szobra ²⁾ látható.

Ha beléptünk, alig hiszünk szemünknek, hogy az egyszerű elhagyott faluban annyi igazi fényvel, annyi művészettel találkozunk. A román izlést megelőzőt építészeti decoratív élnkségét és szintarkaságát itt kellően méltányolhatjuk, különösen verőfényes időben, midőn a gazdag aranyozástól ragyog a templom. Magunk előtt látjuk a három hajót, melyek tiz nagy és harminczhat kisebb ablakon nyerik világukat. A főhajót gazdag arabeszkekkel diszitett lapos mennyezet alkotja s emeli a mellékhajók felé hatalmas árkádokra támaszkodva. Fokozza a magasztosságot és az egésznek nagy hatását a szentélynek a hajótól elkülönített és felemelt volta és kerekdedsége, mely a templomot ékesen bezárja.

Ide a szentélybe nyolcz lépcsőn jutunk és három színű márvány talaján állva közelebből is szemügyre vehetjük a szent-

¹⁾ A könyvecske tévedésből »román« izlésűnek mondja.

²⁾ A templom két oldalán emelkedő stylszerű épületeket, melyek a templommal egy csoportozatot képeznek és fallal körítvék, szintén szobrok díszítik; t. i. sz. Péteré a plébániát és sz. Pálé az iskolaházat.

egyház belsejét. A főoltár diadalive ó egyházi jelvényekkel, ugyanint galambbal, phönixszel, báránnyal, oroszlánal, szarvassal, hallal van ékítve; az oltár falának domboru félkúpja és oldalai részben embernagyságot felülhaladó frescókát tartalmaznak, melyek a Megváltót, a négy evagelistát, aztán a szent Szüz koronáztatását, Urunk születését, szüz Mária üdvözöltetését, szent Pál fordulását és szent Péter teljhatalmaztatását ábrázolják, gazdag arany mezőben. — Hasonló alapon gyönyörködhetünk a tizenkét apostol frescóiiban az árkádok felett.

A főoltárkép a szeplőtelen Szüzet tünteti fel, kinek a buzgó alapító a templomot felajánlá. A két mellékoltár képeinek egyike, a bal, szent György küzdelmét a sárkányokkal mutatja, a jobb oldalon levő ellenben szent Franciska Rómánát képviseli.

Ez olajfestésű oltárképek Rómában készültek és Bl a s Károlyy remekei, tehát azon egy mestertől erednek, ki a frescókát is előállította volt.

Az alsó templomba vagyis a sirboltba a szentélyt övező két kisebb torony szolgál lemenetül és illetőleg lépcsőzetül. Méltóságos és bármely fényes palotának is lépcsőházul beillő ünnepléses, kényelmes kanyarulattal szállunk le a nyugalom szent helyére. Oh! a félhomályban is mily kedves derű fogad itt bennünket, hiszen itt is templomban vagyunk. De itt már vége a fénynek, a pompának: nemes egyszerűség, békéltető mérséklet honol.

Mondjuk el azonban könyvecskénk utmutatása szerint, hogy e sirbolti templom a grófi család temetkezési helyeül szolgál, s épen oly széles és hosszú, mint maga a felső templom. Ugyanis az egész szentély alatt fekszik a kryptai kápolna; a hajó alatti tér a sirok üregeit foglalja magában; a sirbolti kápolna két kettős, a tulajdonképi sirbolti rész ellenben nyolcz egyszerezű ablak által nyeri világát; szintugy a kápolna kúpját két roppant oszlopzat, a három soros sirbolti osztályt pedig tizenkét oszlop három sorban emeli. A kryptai kápolnának magassága huszonnégy láb, a sirbolti hajóé ellenben husz láb.

A felső templomban a képirás művészete dicsőíti az urat: itt a szobrászat a halhatatlanságot, a feltámadást eszményíti. Az oltáron a Megváltó márvány szobra jelzi a kápolna rendeltetését; vele szemben gránit talapzaton, mintegy örködve a koporsók felett s várva a mennyei parancsolatot, a feltámadás anygala lebeg, az ismert fuvó hangszerral kezében. Művészi becsre és kidolgozásra nézve azonban sokkal előbbvaló a csak tizenhét éves korában elhunyt Károlyi Erzsébet grófhölgy, a Károlyi-család e korán letört virágának emlékszobra, rózsakoszorúval fején, s kezében az örök lámpával. Légies, vonzó, finom alkotás, mely Tenerani római szobrásznak dicsérei kezét. Említést érdemel itt még az oltár mozaik-lapja, mely liljomtől és szöllőfűrtektől környezve keresztet látat. Felsőleges munka, Bianchini florenczi művész gondolata.

A bemenettől jobbra szent Luczent kápolnáját látjuk; balra a karzatra megyünk fel, mely nem egy tekintetben kiváló orgonának van birtokában, mind gazdag és egyöntetű hangját, mind pedig külső csinját illetőleg, mit a templom díszítésével összhangzó szigoru stylszerűségének köszön. Szalzburgól származik, Moser Lajos ottani művésztől.

Említést tegyünk-e még a templom gyönyörű misemondó ruháiról? A legelőbbkelő családok tagjai mintegy versenyezni látszottak arra nézve, hogy azok himzésében és szebbnél-szebb szövetből való előállításában egymást felülmulják. Két misemondó ruha még a mult század elejéről származik, a már magvaszakadt Fekete grófi család hagyományából, mely hajdan a községet birta. A többiek részben valamelyik Károlyi és Eszterházy

grófné, vagy Metternich Melánia hercegné, Nákó grófné és mások művei. A szin gyöngédségénél, valamint himzetének meglepő finomságánál fogva azonban valamennyinél nyájasabban hat a szemlélőre a két ibolyaszínü keresztel ellátott ruha, melyekkel a nagylelkü alapító jelenlegi neje szül. Orczy Mária bárónő, mint saját keze munkájával ajándékozta meg a templomot.

Ime mennyi példája a vallásos kegyeletnek, ártatlanságnak, hazaszeretetnek és műszeretnek van itt felhalmazva, és varázsolja e műalkotmányt a legvonzóbb pontok egyikévé a hazában. És ha e kegyeletes műemlék négy tornyának harangjai elzúgtak, ha már orgonájának magasztos hangzata elnémult: előáll a csend, mely annyira összhangzó e helylyel, és hallgatva dicséri alapítója buzgóságát. Hiszen Károlyi István gróf nem csak az Istent kívánta dicsőíteni e szép templommal, de egyszersmint oltárt emelt az igazi hazafiságnak, az igazi művészetnek, hogy legyen mi az utódokat és késő nemzedéket hálára, kegyeletre és önzetlenségre buzdítsa.

Vajda Viktor.

— **Előfizetési felhívás.** A Cantú világtörténelmének IX. folyamára (XVIII. könyv) ezennel előfizetés nyitattik. Előfizetési díj 3 frt 15 kr. Előfizethetni az illető tiszteleti tagoknál. A füzetek legkésőbbben ez év utolsó negyedében fognak szétküldetni. A Szent-István-Társulat igazgatósága.

RÖVID HIREK.

— A pápa ő Szentsége f. hó 16-kán ülte meg uralkodásának harminczadik évfordulóját. Szent Péter utódainak sorában IX. Pius pápa a 257-dik. De a szent apostolfejedelmén kívül, ki tudvalevőleg 25 évig, 2 hónapig és 7 napig székel mint az egyház feje Rómában, IX. Pius 256 előde közöl egy sem töltötte be az apostoli széken a 25. évet; csak kevesen uralkodtak 20 éven tul s csupán VI. Pius pápa érte el a 25. évet, de nem fejezhette be azt. Innen keletkezett régi idő óta azon római közmondás az új pápa-választáskor: »Non videbis annos Petri« (nem fogod Péter éveit látni). IX. Pius pápa uralkodása a leg-hosszabb, s a sokat zaklatott, üldözött aggastyán teljes lelki és testi erőnek örvend, erős kezekkel kormányozva az egyházat, s hallatva a szeretet és igazság szavát, mint egyetlen fegyvert, melylyel az egyház és vallás ellen küzd. Az összes katolikus világ kegyelete és hódoló szeretete azon ohajtásban összpontosul, hogy tartsa meg Isten szent Atyánkat még számos évekig és engedje nekie megérni az egyház diadalát.

— **Legfelsőbb adományok.** A király Ő Felsége Plavnicza-község tüzkárosultjai részére 400 forintot, a hosztoti róm. kath. elemi iskola építési költségeire 100 forintot adományozott magánpénztárából.

— **Néhai József nádor** évszázados emlékünnepe szeptember 3-ikán vagy 8-ikán fog megtartatni, a következő programmal. Reggel kilencz órakor veszi kezdetét az ünnepély a redoute nagy termében, hol Ráth Károly főpolgármester megnyitóbeszéde után Barna Zsigmond főjegyző ünnepi szónoklatot tart, innen a József-terre vonulnak, hol katonai zenekarok játszsák a Rákóczy-indulót vagy más nemzeti dallamot, a dalárdák pedig éneklék a himnust. Ezután a főpolgármester fehérbe öltözött lányoktól átveszi a koszorút s rövid beszéd mellett megkoszoruzza vele a nádor szobrát. Délután népünneplés lesz a városerdőben. Ez alkalomra öt nagy aranyérmes is fognak veretni, a király, a belga királyné, József főherceg, a nemzeti muzeum s a fővárosi levéltár számára.

— Egyházi előléptetések. Hidassy Kornél osztálytanácsos a közoktatásügyi miniszteriumban s Lollok József lelkiigazgató a Pazmaneumban az esztergami káptalanhoz kanonokokká, Krotky József érsekújvári plébános és Homola János papnöveldei aligazgató ugyanazon káptalan tiszteletbeli kanonokjaivá nevezettek ki.

— Nagylelkű iskola barátok. Girk Alajos pécsi kanonok kath. népiskolai czélokra két év alatt 4243 forintot adományozott; Stallenberger József paksi plébános négy éven át száz-száz forinttal járult s járul ezután is a paksi tanító fizetéséhez. A közoktatásügyi miniszter a nagylelkű adományozóknak nyilvánosan köszönetet mondott.

— A magyar akadémia összes vagyona értékpapirokban, alapítványokban és épületekben 1,989,809 forint 21 kr-ra rug.

— A műtörténelmi kiállítást esütörtökön este 6 órakor bezárták. Az nap még igen sokan látogatták. Egy látnivalóval most már kevesebb van Budapesten, s csak fájlalnunk lehet, hogy e kiállítás állandóan nem tarthat.

— Halálozások. Gr. Nemes Ferencz nyugalmazott lovas kapitány Brassóban 62 éves korában. — Bertsinszky Károly gyógyszerész Nagyváradon, élte 57. évében. — Derék István kir. táblai bíró gégesorvadásban, 55 éves korában.

— Báró Holzgethan közöspénzügyminiszter szélhüdesben elhunyt. Mult szerdán nagy díszszel és részvétellel temették el Bécsben. A boldogult öszinte barátja volt Magyarországnak s daczára nagy korának szorgalmasan tanulta a magyar nyelvet. — Albrecht főherczeg Brüsszelbe utazott a királyi család látogatására.

— Néhai Lajos Fülöp király, neje s a család hercegeinek hamvait a napokban szállították át Angliából Franciaországba és Dreuxben, hol a kettős sirt Lajos Fülöp és neje még életökben rendezteték be maguknak, nagy fényvel eltemették. — Konstantinápolyban mult héten egy Hasszán nevezetű cserkesz, Jussuf Izzedinnek Abdul Aziz fiának volt segédtszije, a hadügyminisztert és a külügyminisztert agyonlőtte, a tengerészeti minisztert pedig súlyosan megsebesítette. A miniszterek értekezletet tartottak Midhat pasánál s a gyilkos ezt az alkalmat választotta terve kivitelére. Azt mondják, hogy magán boszu volt tettének indoka. Hasszánt elfogták és mult pénteken kivégezték. — Rudolf főherczeg koronaörököszt a bajor király kinevezte a 2. vérteszred tulajdonosává. — Philadelphia-ból mint a lapok írják, öt francia Flamarin vezetése alatt egy léghajón három nap alatt Európába jött s Franciaország bretagnei partjain szállt le. E hírhez talán nem árt egyelőre egy kérdőjelet tenni.

IRODALOM.

— Megjelent s beküldetett: »Rövid vezérfonal az énekoktatás rendszeres előadásához a népiskolákban.« Kothe után szabadon átdolgozta Sággh József. A 61 lapra terjedő, hangjegyekkel illusztrált munkában becses kézi könyvet nyújt a fordító néptanítóinknak, kik annak nagy hasznát vehetik az énekoktatásnál. A munka Pellet József papnöveldei aligazgató és pápai udvari káplánynak van ajánlva. Ára?

Szent-István-Társulat.

Kimutatás

a Szent-István-Társulat igazgatóságához beküldött pénzekről. frt kr.	
Simon Endre esperes, kerelli-szentpáli plébános	28 35
Ludvig János esperes, bárándi plébános . . .	141 46
Ifj. Molnár Gábor félegyházi tanító	12 60

Szent-László-Társulat.

Adakozások a Szent-László-Társulat részére. frt kr.

Az ikervári tagok	5 —
Czibulka Nándor papnöveldei lelkiigazg. s 21 tag	16 —

Hirdetések.

Orgona-eladás.

Egy hatváltozatu jól kiújított, hátuljátszó orgona, egy évi jótállás mellett, hatszáz forintot kapható Szegeden Kovács István orgona- és zongora-készítőnél. (2—1)

Magyarhonban

legbővebben felszerelt gyári-raktár

Misemondó ruhák

és egyházi-szerekkel

római katolikus és görög rítusban.

Misemondó-ruhák,

Dalmatikák, pluvialék,

albák, rochette,

zászlók, lobogók stb.

Monstranzok, kelyhek,

ciboriumok, füstölők,

lámpák, gyertyatartók,

tüzaranyozott, chinaezüst-

és próba-ezüstből.

PONTIFICÁLÓ ESZKÖZÖK

leggazdagabb kiserelésig.

OBERBAUER ALAJOS,

váczi-utca 15. szám, Budapest.

(25—52.)

Kiadja a Szent-István-Társulat (Lövész-utca 11-dik szám.) — Felelős szerkesztő: Ágoston Antal.

Budapest. 1876. Nyomatott az »Athenaeum« nyomdájában (Ferecziek tere Athenaeum-épület.)